

ІВАН КОВАЛІВ

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ

Нарис життя і творчості

Музичний Інститут ім. М. Лисенка в Торонті.

IVAN KOWALIW

WASYL BARWINSKY

His life and works.

Ukrainian Music-Institute, Toronto

Видано з нагоди концерту творів В. Барвінського
в Торонті, 19 квітня 1964 р.

Друкарня В-ва „Гомін України”
140 Bathurst St., Toronto 2b, Ont.

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ

композитор, піаніст і музикознавець. Учень Вітеслава Новака в Празі. З 1916 р. директор Музичного Інституту ім. М. Лисенка у Львові й викладач фортепіанна та теоретичних предметів. Одна з провідних постатей у новій українській музиці, вихователь багатьох піаністів і композиторів. У 1946 р. засуджений більшевиками на 10 років ув'язнення.

Як композитор — представник неоромантичного напряму з нахилом до імпресіонізму, завжди м'який лірик. Плекав головно інструментальні форми: оркестрова „Українська рапсодія”, фортепіанний концерт, 2 фортепіанові тріо, смичкові квартети, смичковий секстет, для віольончелі „Соната”, „Варіації”, „Сюїта”, скрипикові твори; для фортепіано: прелюдії, мініатюри, цикл „Любов”, „Українська Сюїта” й ін. Сольоспіви „Ой пола”, „Псалом Давида”, пісні до слів Франка. Хори: „Заповіт”, кілька канта, опрацювання народних пісень. Як музикознавець автор рецензій і інформативних статей „Огляд української музики”, „Нова доба української музики”, автор численних музичних рецензій та статей про різних музик. Член редакційної колегії журналу „Українська Музика”.

Після відbutтя катогрії, знесилений фізично і морально, він умер у рідному Львові 9 червня 1963, на 75-му році життя.

З. Лисько — Енциклопедія Українознавства ст. 92.

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ

20 лютого 1888 — 9 червня 1963

Смерть Василя Барвінського 9 червня 1963 у Львові, це черговий незвичайно болючий удар для української культури. Коли усвідомити собі, що Барвінський належав до дуже невеликого числа витончених композиторів, свідомих своїх засобів і цілі, і коли взяти до уваги обставини, серед яких довелося йому творити і працювати, то ця втрата приймає майже трагічно-символічне значення.

Адже ж Барвінський не тільки тонкий композитор-мистець, але й одночасно шляхетна і добра людина, що її благородність можна буде збагнути щойно тоді, коли збереться не тільки всі його твори, але й усі важливі матеріали і деталі (як спомини, листування тощо), які стосуються його життя. Бо при розгляді й оцінці музичної творчості Барвінського треба держатися тієї думки, що Барвінський не тільки видатний український композитор, але одночасно визначний український музичний діяч. Його творчість (разом із творчістю інших визначних українських композиторів) як вияв його художньо-естетичних переконань, покривається, чи краще стоплюється з його суспільно-етичними й виховними ідеалами. Доля не випадково видвигнула Барвінського на головного репрезентанта і водія цілого українського музичного руху на галицькому відтинку. Бувши людиною з широкою європейською культурою (і з усіма зв'язаними з нею атрибутами), Барвінський, як репрезентант української музики в європейському аспекті, єдино на це місце надавався.

Його жертвенна невтомна праця піднести рівень музичної культури на галицькому відтинку і його відстороння на своєму пості (аж до заслання і включно із засланням) у боротьбі за високі гуманні і художні ідеали в західноевропейському аспекті ставлять Барвінського поряд із усіма тими українськими культурними діячами, які за ті ідеали боролись і терпіли.

Із старого аристократичного роду (батько Олександер Барвінський відомий український педагог, політик і суспільний діяч, 1917 р. назначений членом австрійської палати панів), Барвінський від дитинства мав змогу бути в курсі справ і подій, зв'язаних не тільки з українською, але й із загально-европейською культурою. Він студіював у Вілема Курца (фортепіяно) і композицію у Вітеслава Новака, відомого часько-словацького композитора у Празі. Мабуть, ідеали пропаговані чеськими композиторами (зокрема Новаком) заважили незвичайно на формуванні світогляду Василя Барвінського. Проте хоч перехресні течії різних музичних культур і залишили свої сліди у творчості Барвінського, все таки вони не тільки не відтиснули національного елементу у його творах на другий план, а навпаки, саме структурно і стилево його скріпили. Барвінський, хоч і добре обзнайомлений з різними модерними музичними напрямами, ніколи не піддавався на сліпо експериментальним впливам деяких великих модерних європейських композиторів. Очевидно, як композитор широкого закрою, Барвінський симпатизував із стилями різних модерних композиторів — отже в першу чергу з Форé, Равелем і Бартоком. Але, черпаючи із цілосвітової музичної скарбниці, він зумів завжди вибрати те, що відповідало його темпераментові й одночасно служило б здійсненню його ідеалу. А ідеал Барвінського — це творення українського музичного стилю,

щоправда у змодернізованому виді, але все таки без зре:ву із традицією.

Переворот у мистецькому європейському світогляді, який почався вже до першої світової війни, мав і мусів мати свій відгомін і в українському мистецтві. (Згадати б тільки „Молоду Музу” на галицькому терені.) Багатство ідей і хаос, що його спричинили різні філософічні системи й мистецькі маніфести (екзистенціалізм, футуризм) приневолили і музик шукати нових методів і виразових засобів, які ішли б із духом часу (атоналізм, дванадцятигоноча система). У висліді космополітизм, як напрям використати „всі засоби” для індивідуального збагачення, почав скривати у собі не тільки небезпеку втрати ідентичності в індивідуальному і національному аспекті, але й прояви ніглізму. Барвінський від першого свого твору, тобто від „Прелюдів” у 1908 р., утотожнив себе з українською музичною культурою і її представниками, — його ідентичність стала їхньою ідентичністю. І знову світогляд Барвінського, як мистця, свідомого своєї суспільної місії, переважає, чи краще стоплюстися з його естетично-філософською настанововою у протиставленні до настанови тих композиторів, які, зірвавши із традицією, ніби тратять свою тотожність, щоб віднайти або не віднайти її в індивідуальному, національному чи космополітичному аспекті.

Ця філософсько-естетична настанова Барвінського мала велетенський вплив на всіх тих українських галицьких композиторів, які студіювали у Празі: Н. Нижанківський, З. Лисько, Ст. Туркевич-Лук'янович, Р. Сімович, Б. П'юрко. Вони пізніше згуртувались довкола Муз. Інституту ім. Лісенка, що його Барвінський очолював. Створення тієї групи, що її духовим провідником можна сміливо вважати Василя Барвінського, започатковує

нову так звану „Празьку школу”, яка мала своє окреме значення і місце в історії української музики.

Але, повертаючись до музично-суспільної праці Барвінського, треба підкреслити, що вона забирала в нього багато дорогої творчого часу. Ніхто із сучасних композиторів, з тих чи інших міркувань (включаючи сюди і Ст. Людкевича), не втонув в організаційну і репрезентативну роботу з таким самовідданням і самопожертвою, як Барвінський. Здавалося, ніби він відчував, що його місією є репрезентувати українську музику. А репрезентував її Барвінський не тільки перед чужими, але в першу чергу внутрі, серед української спільноти: в Музичному Інституті ім. М. Лисенка, у концертовій залі, на доповідях, у пресі, на різного роду засіданнях, авдієнціях, прийняттях і приватних розмовах. Здавалося, що його вроджена культура і доброзичливість ідеально надавались до того, щоб „зв'язати кінці” усього музичного галицького життя з його часто чималими дилетантськими амбіціями і філістерством. Барвінський радів кожною новою появою, коли вона мала будь-яке значення для українського музичного життя у професійному аспекті. Він був непримирений ворог дилетантизму і вмів боротися з ним із подивом гідним тактом.

Очолюючи довгі роки Музичний Інститут ім. М. Лисенка у Львові, де він вів фортепіанову класу і вчив теоретичні предмети (гармонію) і композицію, Барвінський виховав цілу генерацію піяністів, що з них такі як Дарія Карапович-Гординська і Роман Савицький зайняли почесне місце серед українських мистців. До учнів композиції належали, між іншими, такі відомі композитори як Зіновій Лисько й Антін Рудницький.

Щоб наладнати і підтягнути рівень музичного життя у професійному аспекті, Барвінський велику вагу клав на створення Спілки Українських Про-

фесійних Музик (СУПРОМ), що її головою він був у роках 1935–9, а далі — на видання музичного професійного журналу „Українська Музика”, що його редактував д-р З. Лисько.

Коли мова про творчість Барвінського, то вона начисляє близько тридцять опусів. Доробок, здавалось би, порівняльно невеликий. Коли взяти до уваги, що частина творів Барвінського мабуть трагічно пропала під час його десятилітнього заслання, і нема надії, щоб ці твори повернулись (сам Барвінський намагався відтворити з пам'яті свої композиції, але помер, не довершивши діла), то число творів значно зменшується. Проте справа не в кількості, а в якості. Твори Барвінського вдають свою зрілістю, продуманістю і витонченістю. Він ніколи не компонував чогось, чого він не „відчував”, тобто чого не поглибив своею істотою, що було б поза рамками його компетенцій або у незгоді з його естетичними принципами і смаком. Здавалось би, ідеали, що їх Барвінський перейняв, це ідеали великої європейської спадщини, це ідеали Брамса, які почерез Дворжака залишили своє глибоке коріння в модерних чеських композиторів: В. Новака і Й. Сука. Це романтична спадщина, яка пов'язує емоціональне із класичною рельєфністю мелодійної лінії, це буйність, яка ховається за мистецькою стриманістю і шляхетною контролею.

Проте Барвінський має свій індивідуальний стиль і хоч він романтик чи пак неоромантик по душі, він інший від романтиків минулої доби. Його почування більше медитативні, а одночасно більше гіркотно й екзистенціально (коли вжити цього слова замість імпресіоністично) кольоровані. І це саме робить їх сучасними. Вони мають свою модерну психологічну вартість.

Поміж творами на перше місце вибиваються фортепіянові композиції, отже в першу чергу

„Мініятори”, „Прелюди”, „Любов” (тричастинний цикл), „Твори на фортепіано”, три варіаційні твори, тобто „Варіації” ц-моль і Г-дур та „Варіації” на тему колядки „Ой дивне народження”, „Українська Сюїта”, „Соната Ціс-дур”, фортепіановий концерт, Колядки й інші твори. Поважним вкладом в українську камерну музику є обидва фортепіанові тріо а-моль і ес-моль, фортепіановий секстет, смичковий квартет і другий т. зв. „Дитячий квартет”; для віольончелі: „Воріяції”, „Соната” і „Сюїта”; „Українська Рапсодія” для симфонічної оркестри, ряд сольоспівів з оркестрою, дві канатти і „Заповіт” на хор з оркестрою, сольоспіви і поменші інструментальні твори для скрипки і віольончелі, доповнюють список творів Барвінського

Щоб розцінити й проаналізувати стиль Барвінського, треба б очевидно мати до диспозиції всі його твори. Але вже з декількох творів можна виробити собі образ про його стилістичні прийоми. Барвінський виступив відразу як зрілий композитор неоромантичного напрямку і впродовж цілого свого творчого шляху залишився його вірним експонентом. В нього не було особливих шукань, чи стилістичних зламів, його творча еволюційна лінія залишається проста. Проте високоякісність його творів проявляється в тому, що деякі з них знайшли собі доступ до великих світових фірм (*Universal Edition*), а деякі виконувані нашими інтернаціональної слави інструменталістами (як піяністка Любка Колесса і челіст Богдан Бережницький) і цілим рядом визначних співаків, захоплювали і захоплюють музичних критиків по всіх закутках світу.

Чар композицій Барвінського лежить у першу чергу в його ліризмі, в його медитативній замріяності, у його поетичній дрімливості. Основи цього стилю, як і ввесь його клімат — це художнє відображення душі українського народу. Тут змальо-

вана звуками вся пасторальність української психіки, далеко від урбанізму і механічного світовідчування. Музика в такому аспекті — це інтимне стоплення з красою природи, сумирна відданість долі, почуття полегкості після життєвої напруги. В такому розумінні використовує Барвінський тематику народних пісень, хоч і пристосовує її до ідіому, в якому він працює. Використання народної пісні може бути двояке: Барвінський застосовує її дослівно, або стилізує. Всупереч переконанням, що Барвінський перший український інструменталіст на галицькому ґрунті, вплив української вокальної традиції на нього куди більший, як воно здається. Він частіше працює не мотивічними фрагментами, а цілими мелодійними площинами, що їх основа лежить в українській пісенній формі. Навіть ритм у нього більш похідний з пісенної форми, як накинений інструментальною ідіоматичністю, чи пак його механізмом. Тому саме таку важливу роль відограє у Барвінського гармонія. Він великий знавець традиційної романтичної гармонії, що її він використовує відповідно до змін настроїв. Він тонкий і дбайливий кольорист. Настрій відограє у Барвінського чи не найважливішу роль. Піднесений, мрійний, чи динамічно збуджений, він ніколи не виходить поза рамці певної мистецької контролі. Коли у більш бурхливих творах ритм переймає головну акцію, то в повільних частинах уся вага падає на гармонію. Барвінський держиться побільше мінорних тонацій. Навіть у мажорі він часто, завдяки модуляціям, ґравітує до мінору. Він залюбки вживає акордів ладотонального походження (наприклад, мажорний акорд на обніженому увідному тоні або мажорна (дорійського походження) субдомінанта у мінорній тонації). Але в першу чергу Барвінський залюбки вживає різного роду „афектних“ акордів (як неаполітанський секстакорд) і великим

хистом оперує акордом збільшеної сексти, посувавши часто тональну фактуру твору до її останніх меж...

Значення і місце Барвінського, як передового композитора двадцятого сторіччя, усталене і запевнене в історії української музики. Але його ріст і популяризація в інтернаціональному аспекті залежать в першу чергу від української еміграції, від мистецького рівня і напруги, з якою вона зуміє поширювати і культивувати його твори.

Іван Ковалів

WASYL BARWINSKY

(1888 - - 1963)

Wasyl Barwinsky belongs to a small group of highly polished and cultivated Ukrainian composers. For many years a representative leader of the whole Ukrainian musical life in Western Ukraine, Barwinsky excelled also as a fine organizer and critic. After finishing his studies in Prague with Viteslav Novak he was elected director of the Ukrainian Music Institute in Lwiw, where he taught piano, theory, and composition. From his class evolved many distinguished Ukrainian pianists.

A gentle and persuasive personality, Barwinsky had a considerable influence on all the composers who gathered around him. Himself a composer of neoromantic trend with a subtle sense for harmonic colour, Barwinsky was not a prolific but highly concentrated composer. He left over thirty opuses—piano compositions (some like "Miniaturen" and "Liebe" were published in Universal Edition), a piano concerto and one piano sonata, two piano trios, two string-quartets, one piano-sextet, sonata and suite for cello, "Ukrainian Rhapsody" for orchestra, two cantatas for chorus and orchestra and many songs.

In his works Barwinsky employed Ukrainian folksongs, stylistically transformed according to his aesthetic credo. The charm of his compositions lies mainly in their pastoral, poetic qualities.

In the years after World War II Barwinsky was sentenced by Soviet Russia to 10 years of imprisonment in a concentration camp. After serving his sentence he returned to his home town to find that most of his manuscripts had perished. Barwinsky tried to recompose his manuscripts from memory, but died before the task was completed.

